

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

**СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ
В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
20 ЛИСТОПАДА 2020 РОКУ**

ХАРКІВ – 2020

УДК 37.015.31:316.42
ББК 74.60
С91

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 7 від 19.11.2020 р.).

Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 20 листопада 2020 р. / за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2020. 125 с.

Збірка містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої сучасним проблемам професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі, реаліям і тенденціям розвитку професійної діяльності фахівців соціальних інституцій з вирішення актуальних проблем соціальної роботи.

Матеріали представляють інтерес для науковців і практиків у галузі соціальної і соціально-педагогічної діяльності, науковців-початківців (здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів спеціальності «Соціальна робота») й практиків – фахівців соціальних інституцій.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2020.
© Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки, 2020.
© Васильєва М.П., 2020.

ЗМІСТ

ПУБЛІКАЦІЇ науково-педагогічних працівників.....	7
Васильєва М.П. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ДУАЛЬНОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ.....	7
Єсіна Н.О., Стрельникова О.О. РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ У ПРОФІЛАКТИЦІ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....	8
Зеленін Г.І. ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ЯК УМОВА ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	11
Кабусь Н.Д. ПРОФЕСІЙНІ РИЗИКИ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ.....	12
Костіна В.В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ВРАЗЛИВИХ КОНТИНГЕНТІВ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНО-СПРЯМОВАНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ.....	14
Макар Л.М. ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕРАКЦІЇ У ВИРШЕННІ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	15
Рассказова О.І., Кравченко А.В. РОЗВИТОК СИСТЕМИ НЕПЕРЕРВНОЇ ГЕНДЕРНОЇ ПРОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ЯК ЧИННИК РОЗБУДОВИ СТАЛОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	17
Рижанова А.О. СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	19
Романова І.А. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ І ПЕДАГОГІВ.....	21
Сайко Н.О. ОСНОВНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	24
Шеплякова І.О. ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТУ ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	26
ПУБЛІКАЦІЇ здобувачів вищої освіти (частина перша).....	29
Авдашкова А.І. ДІАГНОСТИКА РІВНЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	29
Барбіна Ю.Ю. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	32

зустрічах з фахівцями, ознайомлення з різними програмами, грантовими пропозиціями тощо). Такими технологіями є: розроблення кейсів з ведення конкретних випадків реальних клієнтів, що є затребуваним і перспективним напрямом з розроблення в подальшому узагальнених методичних рекомендацій; створення програм соціальної і соціально-педагогічної діяльності з різними клієнтами на основі постійної взаємодії (систематична підготовка, організація і проведення заходів різного спрямування з клієнтами баз партнерів); активне залучення до участі і реалізації програм партнерів.

Організована у такий спосіб професійна підготовка майбутніх фахівців соціальної галузі є практико зорінтованим навчанням з елементами дуальної освіти, визнаної пріоритетною формою підготовки майбутнього фахівця на сучасному етапі. Вона забезпечує органічне поєднання теоретичної підготовки з одночасною практичною перевіркою її положень на практиці, формуванням і закріпленням практичних навичок на етапі підготовки. Практичний елемент дуальної освіти забезпечено створеною для цього розгалуженою мережею партнерських організацій (заклади загальної середньої освіти, дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, центри соціальних служб, центри соціально-психологічної реабілітації дітей, центри зайнятості, служба ювенальної превенції, благодійні фонди, громадські організації тощо).

Крім цього, відбувається активне залучення до участі в освітньому процесі фахівців-практиків, які можуть поділитися власними напрацюваннями в соціальній роботі з певними категоріями з вирішення конкретних проблем, окреслити перспективи розвитку практичної соціальної роботи, чинні і перспективні зміни в соціальній політиці держави. Така взаємодія створює умови для творчої реалізації здобувачів вищої освіти (вони відчують власну причетність до вирішення проблем конкретних категорій або особистості; власну здатність і готовність до реалізації функцій соціальної діяльності) і активної участі у проєктах організацій-партнерів, що розширює їхнє уявлення про власні сили, ініціює участь у подальшому розширенні меж самостійної діяльності в певному напрямі (розроблення власних проєктів і програм).

Безперечно, наступним кроком має бути не просто залучення здобувачів освіти до взаємодії з представниками партнерських організацій, організованої закладом освіти і викладачами випускових кафедр, а самостійний пошук здобувачем і налагодження зв'язків з тими організаціями соціального спрямування, діяльність яких відповідає інтересам і потребам власної самореалізації в професійній діяльності.

Єсіна Н.О.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди

Стрельнікова О.О.

кандидат соціологічних наук,
ст. викладач кафедри політології, соціології і культурології
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ У ПРОФІЛАКТИЦІ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

На сучасному етапі становлення України як правової, соціальної, демократичної держави змінюється все, окрім одного – підліткової девіантності. Вона зумовлена тим, що найближче оточення підлітка не сприяє його позитивному соціальному розвитку. Як правило, підлітки з девіантними формами поведінки зростають у неблагополучних, малозабезпечених сім'ях, які мають низький соціальний, духовний і освітній статус тощо. Це й визначає девіантну поведінку в якості актуальної, сучасної та найгострішої проблеми

сьогодення. Вкрай важливим є те, що протягом останніх років спостерігається динаміка зростання кількості молодих людей з різними формами девіантності.

Одним із найактуальніших і соціально значущих завдань, що стоять перед нашим суспільством сьогодні, безумовно, є пошук шляхів зниження росту проявів девіантної поведінки серед підлітків та підвищення ефективності їхньої профілактики.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив встановити, що питаннями девіацій займалися Н. Максимова [7], М. Фіцула [11]; девіантною поведінкою підлітків Т. Гарасимів [2], М. Кікалішвілі [5], П. Коротков [6]. Проблему профілактичної роботи з різними соціальними суб'єктами частково розкрито у дослідженнях Р. Вайноли [1], Н. Задерико [3], Й Капської [4]; проблему саме профілактичної роботи з підлітками-девіантами – Т. Федорченко [10]. Соціальну рекламу як ефективний метод профілактичного впливу на поведінку підлітка висвітлено у наукових дослідженнях Л. Романовської [9].

У науковій літературі немає єдиного тлумачення поняття «девіантна поведінка». Існує декілька підходів до визначення цього феномену.

Представники юридичної науки розуміють під девіантною поведінкою систему негативних вчинків, дій людей або груп, що не відповідає соціально прийнятним стандартам і характеризується як порушення встановлених у суспільстві моральних і правових норм [5, с. 110].

У межах соціологічної наукової думки, девіантна поведінка розглядається як соціальне явище, виражене в масових формах людської діяльності, які не відповідають офіційно встановленим чи фактично сформованим у даному суспільстві нормам, стандартам, шаблонам [2, с. 254].

У соціальній роботі і соціальній педагогіці девіантну поведінку розглядають як систему дій і вчинків людей, соціальних груп, що суперечать соціальним нормам або визнаним у суспільстві шаблонам і стандартам поведінки [6, с. 99]. Всі ці поняття дуже близькі, вони мають соціально-психологічний зміст і характеризують цю категорію підлітків з позиції соціальної норми, а точніше, невідповідності їй. Найбільш характерними виявами поведінки таких дітей є: агресивність, конфлікти з учителями, батьками, ровесниками, бродяжництво, вживання алкоголю і наркотиків, правопорушення.

Проведений аналіз наукових праць В. Оржеховська [8], Т. Федорченко [10] дозволив схарактеризувати фактори виникнення девіантної поведінки підлітків:

- психолого-педагогічні (невдоволеність, труднощі підліткового віку, незрозумілість оточуючими, стомлюваність, боязкість, пристосування до навколишнього середовища, конфлікт із оточенням, низька самооцінка, психічний дискомфорт при незадоволенні потреб тощо);
- соціально-економічні (загальносоціальні, організаційно-управлінські, соціально-демографічні, економічні, соціотехнічні тощо);
- медико-біологічні (спадкова схильність до хімічної залежності, емоційна нестабільність, синдром мінімальної мозкової дисфункції, психічні розлади внаслідок вживання психоактивних речовин, статева дисфункція, підвищена збудливість тощо).

На основі аналізу наукових праць В. Максимової [7], М. Фіцули [11] та нормативно-правових джерел виділяємо наступні види девіантної поведінки:

1. Деструктивна поведінка, що спрямована на заподіяння шкоди лише самій особистості і не відповідає загальноприйнятим соціально – моральним нормам (накопичення, конформізм, мазохізм тощо).

2. Асоціальна поведінка, що заподіює шкоду особистості і соціальним спільнотам (сім'ї, компанії друзів, сусідам) і проявляється в алкоголізмі, наркоманії, самогубстві.

3. Протиправна поведінка, що представляє собою порушення як моральних, так і правових норм і виражається у грабежах, вбивствах та інших злочинах.

Перспективним і важливим напрямом соціальної роботи і соціальної педагогіки з подолання девіантної поведінки підлітків є соціальна профілактика, організація і здійснення якої потребує комплексного підходу.

Аналіз нормативно-правових джерел, положень наукових праць Р. Вайноли [1], Н. Задерико [3], Й. Капської [4] дозволив визначити соціальну профілактику як сукупність конкретних соціальних заходів (соціально-педагогічних, психологічних, організаційних, управлінських, культурно-виховних), здійснюваних з метою попередження, виявлення та усунення негативних факторів, які призводять до відхилень у психологічному та соціальному розвитку дітей та підлітків, у їхній поведінці, стані здоров'я, а також в організації життєдіяльності та дозвілля.

Метою соціальної профілактики є створення умов для уникнення проблем, повноцінної життєдіяльності людей і задоволення ними своїх потреб соціально прийнятним способом.

Серед різних методів профілактики девіантної поведінки підлітків важливу роль відводимо соціальній рекламі. Сутність, якої полягає не тільки у привернення громадської уваги до суспільної проблеми, а й надає варіанти її рішення і закликає до їх практичного втілення.

Найпоширенішими прикладами соціальної реклами як методу профілактики девіантної поведінки підлітків є кампанії по боротьбі з палінням, наркоманією, алкоголізмом, порушенням правил поведінки.

Таким чином, соціальна реклама є ефективним інструментом інформативного та профілактичного впливу на поведінку підлітка, на формування його моральних цінностей та позитивних норм поведінки для запобігання, нейтралізації й локалізації соціальних проблем у молодіжному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Вайнола Р.Х. Класифікаційні підходи до характеристики технологій соціальної та соціально-педагогічної роботи. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2014. №1. С. 12-18
2. Гарасимів Т.З. Природні та соціальні детермінанти формування девіантної поведінки людини: філософсько-правовий вимір: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 420 с.
3. Задерико Н.В. Соціальна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Запоріжжя: Запорізький нац. ун-т, 2011. 260 с.
4. Капська А. Й. Соціальна педагогіка : підручник. Київ: Центр учбової л-ри, 2011. 488 с.
5. Кікалішвілі М. В. Девіантна поведінка: поняття та ознаки. *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. № 3. С. 109-122.
6. Коротков П.В. Профілактика та корекція девіантної поведінки молоді у діяльності соціальних служб. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2013. Вип. 114. С. 98-102.
7. Максимова Н. Ю. Психологія девіантної поведінки: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2011. 520 с.
8. Оржеховська В. М. Проблеми превентивного виховання неповнолітніх у сучасних умовах. *Світ виховання*. 2004. № 2. С. 273-278.
9. Романовська Л. Соціальна реклама у профілактиці девіантної поведінки молоді. *Social Work and Education*. 2019. Вип.6. №1. С. 52-60.
10. Федорченко Т. Є. Соціально-педагогічні засади профілактики девіантної поведінки школярів в умовах соціокультурного середовища: монографія. Черкаси: ЧП Чабаненко Ю.А., 2009. 358 с.
11. Фіцула М. М. Відхилення у поведінці неповнолітніх: шляхи їх попередження та подолання: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. 432 с.